

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 118 1997

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark, Eva Hættner Aurelius

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal, Torsten Pettersson

Redaktörer: Hans-Göran Ekman (uppsatser) och Claes Ahlund (recensioner)

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,

Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Redaktionen tackar de professorer i ämnet som verkat som referenter under en tvåårsperiod:

Ingemar Algulin, Anders Cullhed, Eva Hættner Aurelius, Ulla-Britta Lagerroth och Thure Stenström.

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Samtliga insända uppsatser granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall lämnas först i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word for Windows, Word for DOS eller Word Perfect.

ISBN 91-87666-12-x

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Gotab, Stockholm 1998

gen lika mycket fånge i sin konstnärsroll och den litterära institutionen som i det litterära systemet, i ett historiskt betingat litteraturbegrepp som i marknadens klor? Hur illustrativa är inte i det sammanhanget Lars Ahlins fåfånga ansträngningar att träda utanför detta konstbegrepp, i teori och praktik och med direkt hänvisning till en förmodern estetik. Svedjedal har valt att göra halt vid problemet som det tedde sig "ur författarnas synvinklar". Det är självklart inget fel i det, men här öppnar sig det undersökta materialet för en vida större (och förvisso abstraktare) diskussion som har relevans långt utanför de enskilda författarskapen och vårt eget sekel. Den kunde med fördel ha tagit sin utgångspunkt i *Gu-run och grottmannens* konkreta exempel.

Peter Hansen

Sveriges medeltida ballader. Utgivna av Svenskt visarkiv. Band 4:1, 4:2. Sthlm 1996.

Utan nämnvärd överdrift kan man säga att den medeltida balladen är med om att markera den egentligt svenskspråkiga litteraturens födelse. Tillsammans med den mer eller mindre höviska versromanen med *Eufemiavisorna* som främsta exempel och *Erikskrönikan* närmar sig den svenska profana litteraturen i ett slag den kontinentaleuropeiska, främst då den franska. Här är inte rätta platsen att kommentera den vetenskapliga diskussionen kring balladens ursprung och spridningsvägar, kronologi och avgränsningsproblematik utan blott att konstatera faktum: vi har något som vi benämner medeltida svensk ballad.

På just detta område är den svenska kulturvetenskapen i allmänhet och litteraturvetenskapen och filologin i synnerhet rikt lottade, då man med början 1983 startat utgivningen av vad som skall bli Sveriges medeltida ballader i nio band. Det första innehåller de naturmytiska visorna, det andra (1986) legend- och historiska visor, det tredje, riddarvisor (1990) och nu det fjärde omfattande två delar, även det riddarvisor. Här möter man texter som för en bredare publik torde vara betydligt mindre kända än exempelvis "paradnumren" och antologibloomstren "Ebbe Skammelsson" och "Herr Tyres döttrar i Vänge", men som "varit mycket omtyckta i den muntliga traditionen", för att låna en formulering från omslagstexten, ballader som "Kärestans död", "Sven i rosengård", "Herr Peders sjöresa", "Herr Olof bränns inne", "Stolts Margareta drunknar" och "Den bortsålda". Samtliga dessa är nordiska till ämne och miljö, men det gäller inte de intressanta romanvisorna om Paris och Helena, där den svenska texten plötsligt och påtagligt rycker närmre fransk *roman*.

Utgåvan svarar tveklöst mot högt ställda vetenskapliga krav, men vänder sig trots det (?) inte blott till en

begränsad krets av medievister och andra specialintresserade utan bör även kunna locka många allmänskulturrellt, inte minst då musikaliskt, motiverade (noter bifogas till varje ballad).

Att det är fråga om texter som attraherat utövare och lyssnare (genren är ju till sitt väsen muntlig) visar det i fråga om vissa texter ansevärt antalet varianter tydligt. Om vi tar en sådan riddarvisa som "Kärestans död" (4:1, II-45), uppvisar den inte mindre än 25 varianter av skiftande omfång och avvikelsegrad! De är noggrant redovisade, vilket är något av en bragd, eftersom det även finns undervarianter vilka ävenledes de redovisas i den avslutande källförteckningen med dess drygt tvåhundra anförda beläggsställen.

Den säkra ederingshanden är allestädes närvarande (Sven-Bertil Jansson) och stärker påtagligt förtroendet för utgåvan. För den /inte minst strukturanalytiskt/ inriktade medievisten med nordisk medeltid som sitt inmutade revir måste *Sveriges medeltida ballader* vara svår att motstå.

Ulf Malm

Andreas Arvidi, *Manuductio ad POESIN SVECANAM, Thet är En kort Handedledning til thet Swenske Poeterij, Vers- eller Rijmkonsten*. Utgiven av Mats Malm med inledning av Mats Malm och Kristian Wählin. Svenska vitterhetssamfundet. Sthlm 1996.

1651 utkom den första svenska poetiken som, den makaroniska titeln till trots, är en bok vilken entydigt vänder sig till en publik intresserad av att skapa vers på svenska. Som Mats Malm påpekar i sin i allt väsentligt utmärkt klargörande inledning är det i viss mån fråga om en nationalpoetik kompletterande bland annat den praxis Stiernhielm med bravur och överlägsen skicklighet knäsat. Redan här kan det vara skäl att påpeka att Arvidi fått infoga en Stiernhielmdikt, den kända sonetten om silkesmasken.

Originell som poetiker är Arvidi ingalunda, något som tidigare kommentatorer, bland dem Levertin och Ståhle påpekat. Man har velat göra honom till tämligen strikt Opitzlärjunge, men som Kristian Wählin visar, stämmer inte detta så väl: Arvidi accepterar versmått vid sidan om jambiska och trokeiska sådana, något som Opitz blankt vägrar. I stället är det så att det är dansken Ravns *Ex Rhythmologica Danica* som varit Arvidis absoluta ledstjärna och då i så hög grad att han hämtat åtskilliga av sina exempel därifrån.

Om Arvidi verkar väl orienterad i den samtida metriken, så gäller det måhända i än högre grad beträffande retoriken, något som väl knappast är ägnat att förvåna alltför mycket: boskillnaden dem emellan uppfattades knappast som särskilt viktig eller ens giltig, eftersom